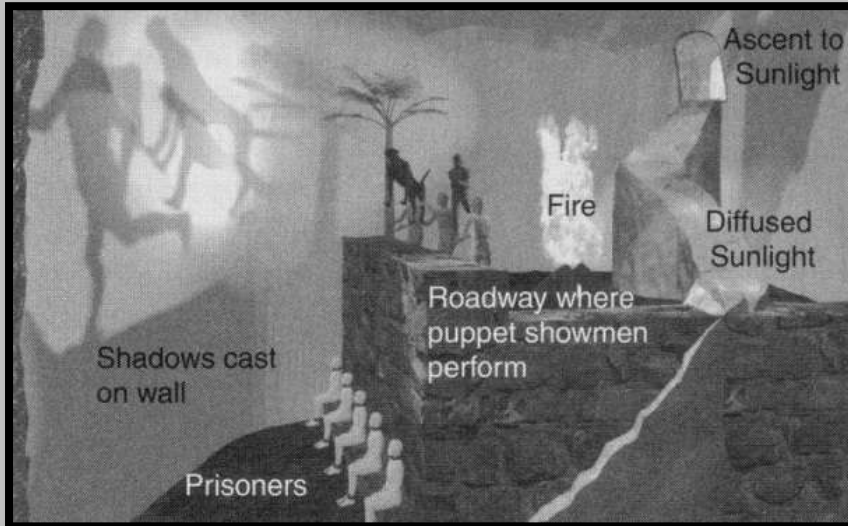

SCHADUW

Schaduwen zijn vreemde dingen. Nuchter bezien weten we allemaal wat ze doet ontstaan, maar in de niet-concrete vorm zijn ze een bron van inspiratie, in cultuur, psychologie en verhalen. In ons taalgebruik hebben we het over de 'schaduwzijde', over je schaduw springen (iets onmogelijks proberen te doen), en we zeggen dat iemand 'een schaduw is van zijn vroegere zelf'. Gebeurtenissen werpen hun schaduw vooruit, iemand staat in de schaduw van zijn vader/moeder, of iets werpt een schaduw over een (blijde) gebeurtenis. Als iemand schrikachtig is zeggen we dat hij 'bang is voor z'n eigen schaduw'.

In het Engels zegt men '*Without a shadow of a doubt*' - zonder een spoor van twijfel, en '*Chasing shadows*' - op schaduwen jagen.

In al die gevallen hebben we geen uitleg nodig; we weten wat schaduwen zijn.

De meeste mensen die dieper nadenken over de schaduw, komen onvermijdelijk terecht bij Plato. Plato beschrijft in zijn '*Republiek*' een fictieve dialoog tussen Socrates en Plato's broer Glaucon. Socrates legt uit dat de werkelijkheid minder werkelijk is dan we denken, en hij gebruikt daarvoor de allegorie van de grot. Hij vraagt Glaucon zich voor te stellen dat een groep gevangenen van jongs af aan is geketend in een grot, met geen enkele

bewegingsvrijheid. Ook hun hoofd kan maar één kant opkijken.

Hun blik is gericht op een muur.

Achter hen brandt een vuur. Tussen het vuur en de plaats waar de mensen zitten is een muur waar overheen mensen, paarden en andere echte of onechte gestalten wandelen en worden bewogen. Het vuur werpt hun schaduwen op de wand vóór de gevangenen. Geluiden worden door de wand weerkaatst zodat er vervormde echo's te horen zijn.

De mensen in de grot, die levenslang naar projecties kijken, weten niet beter of de schaduwen zijn de werkelijkheid. Van een andere werkelijkheid kunnen ze zich geen voorstelling maken.

Zo is het ook met ons, bedoelt Socrates via Plato te zeggen. Sterker nog, zou een van de gevangenen met geweld met de echte wereld geconfronteerd worden, dan zou hij letterlijk z'n ogen niet geloven. En als hij eenmaal was gewend, en hij kwam terug bij zijn medegevangenen, dan zouden die nooit geloven dat zijn verslag ook maar in de verste verte waar zou kunnen zijn.

Zo hechten wij aan de algemeen als wáár aangenomen werkelijkheid.

Een parabel die nu nog net zo waar en actueel is als in Plato's tijd.

De Schaduw heeft vele dimensies.

Creatief kunnen we er gebruik van maken, door met verschillende handhoudingen schaduwfiguren op een witte muur te maken. Javaanse Wajangpoppen, de tweedimensionale soort, houden in de handen van een vaardige poppenspelers de toeschouwers urenlang geboeid - met hun schaduw.

Schaduwspelen waren er in China al rond 1000 A.D. Schaduwen hebben mensen altijd gefascineerd, welk kind probeert niet over z'n schaduw te springen, of is verbaasd dat zijn eigen schaduw soms zo lang en soms zo kort is.

In de psychologie van Jung is de Schaduw een element van onze psyche: het gedeelte dat bestaat uit wat we onderdrukken en niet bewust willen laten worden. Hoe meer we onderdrukken, hoe zwarter de schaduw, en hoe groter de kans dat we onze eigen 'schaduwzijde' projecteren op anderen.

Schaduwen geven diepte. We weten allemaal hoe prachtig de natuur is als er in de vroege ochtend en in de laatste uren zonlicht lange slagschaduwen de kleinste details zichtbaar maken. Wat ons in stralend zonlicht niet was opgevallen wordt plotseling zichtbaar. Fotografen maken graag gebruik van schaduwen, die diepte en detail toevoegen aan hun object. Sommige fotografen leggen zich toe op speciale effecten die met schaduwen bereikt kunnen worden, zoals op de foto's hier ►.

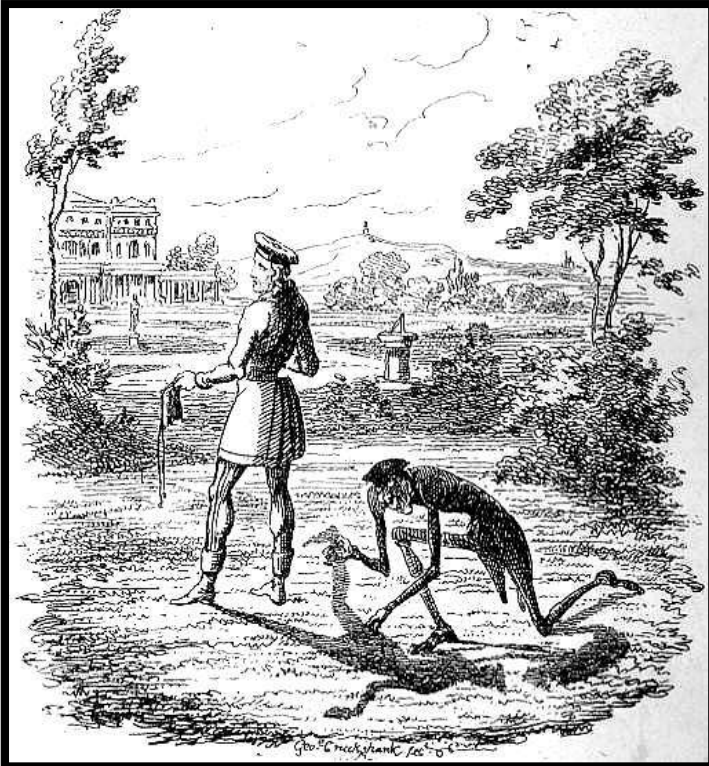

Meestal zijn we ons niet bewust van schaduwen, omdat ze voortdurend om ons heen zijn. Er is maar weinig licht nodig om een schaduw te laten ontstaan, en veel licht maakt scherpe schaduwen. Alleen als de zon recht boven ons staat zijn de schaduwen klein. Op de Cook eilanden is er de legende van Tukataiwa, een machtige krijger...zolang zijn schaduw lang was. Hoe korter, hoe krachtenlozer. Daarom wachtten zijn vijanden op het midden van de dag om hem te doden.

Hoewel schaduw in de natuur niets anders is dan een spel van licht en donker, wordt de schaduw in veel culturen gezien als de ziel van een persoon, iets wat een magisch soort eigen leven heeft, net als een foto soms gezien wordt als een afbeelding die de ziel in gevaar brengt.

In India moesten Brahmanen, leden van de priesterkaste, oppassen dat de schaduw van een paria niet over hen heen viel. Misschien is dat nog wel zo. Geen geringe opgave in een dichtbevolkt land als India.

In China bonden grafdelvers symbolisch hun schaduw om hun middel, omdat het ongeluk brengt om je schaduw in een open graf te laten vallen.

Omdat de schaduw onherroepelijk aan ieder mens en dier vastzit, is het heel logisch dat hij vaak als een representatie wordt gezien, en, zoals met een voodoo-pop, de mens getroffen kan worden door de schaduw te lijf te gaan.

De schaduw is in die tradities, o.a bij de Yoruba in West Afrika, de zichtbare gestalte van de ziel. Maar wij kennen dat ook. In verschillende sprookjes wordt de duivel herkend voor wat hij is omdat hij geen schaduw, geen ziel heeft. In alle andere opzichten lijkt hij op een mens. Het is dus zaak hem in het licht te bekijken!

Hier ◀ een gravure uit een vroeg 19de eeuws boekje '*Peter Schlemiel*', van Adelbert von Chamisso. Peter Schlemiel is een arme student die hunkert naar de mooie dingen van het leven. Op een feest komt hij een mysterieuze vreemdeling tegen die hem aanbiedt zijn wensen te vervullen... in ruil voor zijn schaduw.

We begrijpen het al: de vreemdeling is Satan, en in de schaduw huist de ziel.

Schlemiel is een dommertje zoals zijn naam doet vermoeden, want plezier heeft hij niet van zijn contract. Als zijn schaduw eenmaal is losgesneden merkt hij dat niemand met hem te maken wil hebben, en dat de mooie meisjes die hij wil

versieren, rennen voor hun leven.

Hans Christiaan Andersen schreef een sprookje '*De Schaduw*'. Een geleerde verhuist van Noord Europa naar Afrika, waar de schaduwen lang zijn. Op een ochtend merkt hij dat hij zijn schaduw kwijt is, maar omdat die weer aangroeit maakt hij zich geen zorgen. Weer terug in Europa krijgt hij bezoek van een man die zich voorstelt als zijn Schaduw, die hij in Afrika was kwijtgeraakt. De Schaduw is een mens zonder ziel en zonder geweten, gericht op narigheid. De geleerde is altijd op het goede gericht geweest. Maar desondanks wordt de schaduw steeds vetter en machtiger, en de geleerde steeds bleker en zwakker. De rollen worden omgedraaid: de schaduw is heer en meester en de geleerde wordt zijn schaduw. Uiteindelijk trouwt de echte Schaduw, en op verzoek van zijn bruid wordt de geleerde terechtgesteld.

Andersen moet wel in een dip hebben gezeten toen hij dit sprookje schreef.

Zonnewijzers zijn lang een betrouwbaar en algemeen instrument geweest om de tijd te meten. De schaduw mag dan geen substantie hebben, het is ook een betrouwbare bondgenoot.

Hoe belangrijk de schaduw astronomisch is beleven we in de maanstanden, en in de zons- en maansverduistering, als de aarde door de schaduwkegel draait van de maan, of de aarde tussen maan en zon instaat waardoor de schaduw van de aarde het licht van de zon blokkeert.

Het 'Gezicht op Mars' ◀ laat zien hoe anders

het landschap geïnterpreteerd kan worden onder invloed van schaduwen. En wie er dan gelijk heeft, dat is een kwestie waar al decennia over gevochten wordt.

Hoe dan ook; de Schaduw heeft veel aspecten en is diep verbonden met onze ziel.

